

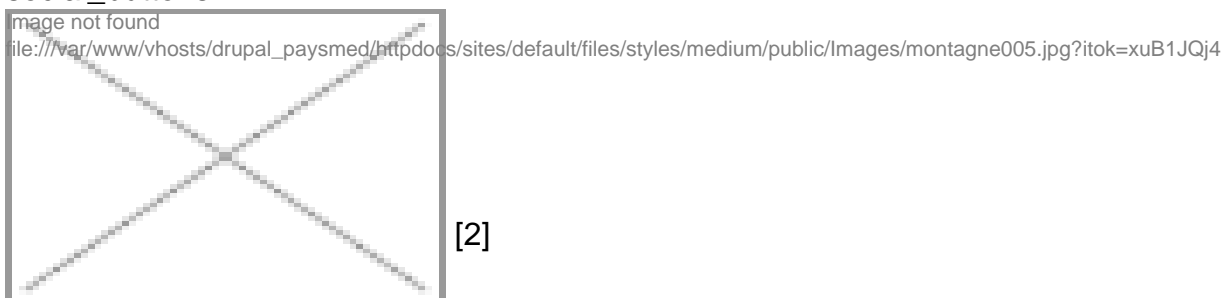

Publicat a *Les Valls Catalanes* (<http://vallscatalanes.org>)

Els paisatges ^[1]

social_buttons

Una lògica de valls en zona de muntanya

El marc muntanyós

El medi natural és al cor de la identitat del territori, ha condicionat l'assentament humà al llarg del temps. L'entorn representa un valor patrimonial molt important per a les Valls Catalanes del Tec i del Ter. De fet, gràcies a l'enclavament de la vall, que la protegeix de la sobrefreqüentació turística, els espais continuen salvatges i les condicions climàtiques de la vall fan més agradable el dia a dia.

La part oriental dels Pirineus i el pic del Canigó

La seva imponent massa i el seu perfil han provocat que durant molt de temps el Canigó fos considerat el cim més alt d'Europa. Tot i que els seus 2 784 metres han acabat desmentint la llegenda, res no ha pogut erosionar la dimensió « sagrada » que té pels Catalans. Tant a un costat com a l'altre de la frontera, el Canigó és el símbol de la unitat catalana. És omnipresent en els paisatges del Nord i en els del Sud i és visible des de ben lluny.

Situat en territori francès, el Pic del Canigó constitueix l'última avançada cap a l'Est de la llarga successió de muntanyes que formen els Pirineus. Es situa entre la fossa constituïda per la Cerdanya i per la vall del Tet, al nord, i la falla de la vall del Tec, al sud, i la vall del Ter que s'extén perpendicularment al massís cap al sud. Després del cim del Canigó, el massís muntanyós es perllonga cap a l'oest per les muntanyes d'esquist del Tretzevents, s'allarga per un altiplà d'herba arrodonit, el Pla Guillem, i després s'estreny per dibuixar l'espina tallant de les Esquerdes de Rojà i del Roc Colom. Després del Pic del Costabona, l'aresta rocosa segueix la frontera en una successió de pics amb els cims de les muntanyes de

Carançà (el Pic de la Dona, el del Gegant, el de l'Infern, el d'Eina, ...), per ajuntar-se al Puigmal i més enllà amb la Serra del Cadí, a Espanya.

El territori català a Espanya : L'alta vall del Ter i la vall del Ritort

El riu Ter s'extén per 208 km, amb una superfície de conca de 3 010 km². Està situat a l'extrem nord-oriental de Catalunya. Comença el seu curs als Pirineus i desemboca a la Mediterrània després d'haver atravesat 154 municipis.

L'Alta vall del Ter comença al circ d'Ulldeter, a 2 396 metres d'alçada, on neix el riu, envoltat d'alts cims com el Gra de Fajol (2 708 m), el Pic de Bastiments (2 874 m), el coll de la Geganta, el Pic de la Dona (2 702 m), la Portella de Mentet (2 435 m), el Pic de la Llosa (2 503 m), la Portella de Concròs i el Roc Colom (2 502 m), que separen aquesta vall del Conflent i que són els més alts i salvatges del sector. El Costabona (2 464 m) és el punt de divisió d'aigües amb el riu Ritort. Tots aquests cims formen el límit septentrional del municipi de Setcases, al punt més al nord i més elevat de la Vall del Ter. La vall engloba a continuació Vilallonga de Ter (amb Tegurà) i Llanars, dominats per la Serra Cavallera i la Serra del Catllar.

La vall de Molló o del Ritort està situada entre el Costabona i el Coll d'Ares (1 562 m, entre els puigs dels Baladres, 1 629 m, i Montfalgars, 1 610 m). Pel Coll d'Ares passa l'única carretera que enllaça el territori de Camprodon amb el Vallespir.

La Vall pertany igualment a la línia axial pirinenca i comprèn els municipis de Molló i de Camprodon (que engloba l'antic municipi de Freixenet i els llogarets de Cavallera i de Creixenturri). El Ter recupera les aigües del Ritort a Camprodon i prossegueix tot sol la seva ruta formant d'aquesta manera, pel seu curs, una Y que estructura aquest espai territorial.

A partir de Camprodon, la vall del Ter descendeix fins a Sant Pau de Segúries i Sant Joan de les Abadesses (a 750 m) i continua enllà fins a la Mediterrània. L'alta vall del Ter presenta, doncs, en el territori del futur País d'Art i d'Història un desnivell de més de 2 000 metres.

En terres franceses : El Vallespir, les valls de la Muga i de la Roma

La « Valle Asperii », vall tancada i feréstega, d'un relleu particularment vigorós, és la del curs del Tec. En 30 km a vol d'ocell es passa dels 80 m d'alçada al Voló als 2 731 m del Pic de Tretzevents i als 2 507 m del Roc Colom, al massís del Costabona, on el Tec té hi té les seves fonts. El riu travessa tot seguit la plana del Rosselló abans de descendir, com el Ter, a través de la plana de l'Empordà, cap a la Mediterrània. Morfològicament, el Vallespir coincideix amb els cursos alt i mitjà del Tec.

Si la Vall del Tec és més tancada, la conca de Sant Llorenç de Cerdans presenta sovint terrasses. Costoja i l'alta vall de la Muga miren cap a la Garrotxa : aquí la frontera entre els dos Estats no té límits naturals. El Vallespir ofereix així un fort contrast entre les altes muntanyes del Canigó i la vall, un contrast que hi permet distingir tres regions naturals. L'Alt Vallespir és la part més muntanyosa i la més aïllada. Comença a Arles i remonta fins a les fonts del Tec. Està formada per una vall estreta molt encaixada, dominada per cims de més de 2 700 m (el Tretzevents i el Rojà). El Mitjà i Baix Vallespir estan igualment marcats, al Sud, per la muntanya ; la serralada de les Alberes, de molta menys alçada, ha patit una forta erosió i és per això que el relleu que els cims presenten és molt més suau. El Mitjà i el Baix Vallespir són més difícils de dissociar. El Mitjà Vallespir correspon a la muntanya mitjana, des

d'Arles fins a Ceret. El Baix Vallespir està format per la conca de Ceret (de Ceret al Voló), una fossa omplerta per dipòsits de materials de finals del Terciari i del Quaternari. Limita al Nord amb els Aspres i al Sud amb els massissos del Roc de França i de les Alberes. Aquesta conca comunica a través de la vall del Tec amb la plana quaternària del Rosselló, formada per antigues maresmes.

Finalment, la vall de la Roma, que rep el nom dels curs d'aigua que la travessa, és la línia de demarcació geomorfològica i ecològica entre les altes valls del Tec i del Ter (sota influència pirinenca) i el massís de les Alberes (mediterrani). Des de temps immemorials ha estat lloc de pas entre la península ibèrica i la resta d'Europa. La vall comprèn des d'El Voló i Morellàs, els municipis de Les Cluses, l'Albera i El Pertús, a la frontera.

Climàticament, el territori pertany ja a la vessant sud dels Pirineus. Les condicions climàtiques passen d'un clima d'una zona típicament mediterrània (estiu calorós i sec), a l'est, a un clima de muntanya humit, a l'oest. Així, les valls del Ter i del Ritort posseeixen un clima de muntanya plujós, comparable a les climatologies de l'Europa Central. A més, la gran variació altitudinal comporta igualment canvis climàtics molt marcats i, en conseqüència, una gran diversitat vegetal i paisatgística. D'aquesta manera es passa progressivament d'un clima mediterrani a un clima de muntanya.

L'omnipresència del bosc

En conjunt, els boscos, els arbustos, i els prats cobreixen més del 90 % del territori. El bosc és particularment present al Vallespir, on representa el 80 % de la superfície, la densitat més alta de tots els Pirineus Orientals. Els estatges de vegetació atorguen valor i constitueixen una font de recursos característica per a aquest territori: típicament mediterranis, els boscos d'alzina surera i d'alzines entorn de Ceret deixen pas a poc a poc als castanyers, les plantacions dels quals es van multiplicar a finals del segle XIX.

Entre els 400 i els 600 metres al Vallespir i fins als 1000-1300 metres a l'alta vall del Ter s'extén el domini de la muntanya mitjana submediterrània. Després de l'estatge de l'alzina de muntanya comença el del roure martinenc (fins als 800 metres al Vallespir), el boix, les falgueres o el pi silvestre. Les rouredes de roure martinenc i el boix hi predominen. Les pinedes secundàries de pi roig, pi negre i pi de muntanya hi tenen gran rellevància i predominen sovint a les obagues. S'hi troba de forma més localitzada el roure de fulla grossa, l'auró i el castanyer.

En els estatges superiors, al Vallespir, entre 1200 et 1800 metres, el faig hi és predominant i conviu amb plantacions de coníferes efectuades per l'Estat en l'àmbit de manteniment del sòl (política forestal de Restauració de Terrenys de Muntanya), sobretot després de les inundacions de 1940.

El domini de la muntanya mitjana típica d'Europa central ocupa les vessants, principalment a l'ombra, entre 500-700 i 1600-1700 m. En aquests terrenys hi predominen els boscos caducifolis als indrets humits i la fageda amb el.lèbor verd, és molt freqüent al sector oriental. S'hi troben igualment extensos boscos de pi roig, alguns boscos d'ayet, bruguers, coberts de ginesta i falguera, prats i prats de pastura.

El domini de l'alta muntanya subalpina es troba entre 1600 i 2000-2200 m. És l'estatge dels

bosc subalpí o nord europeu, caracteritzats per les coníferes d'alta muntanya, sobretot el pi negre amb sotabosc de rododèndron o neret, aranyons i ginebres. En les zones inferiors i ombrívols, hi abunda l'avet i els indrets amb ombra són propicis per a la fageda, el bedoll i l'avellaner. Els prats de pastura ocupen una part important del territori del pi negre.

L'alta muntanya alpina per sobre del municipi de Setcases correspon a l'estatge dels prats alpins, per sobre dels 2 000-2 300 m. Aquest paisatge s'assembla al dels territoris boreals o àrtics del nord d'Europa, tot i que amb diferències remarcables. Només diferents tipus d'herbes naturals hi desenvolupen el seu cicle vital durant el període estival.

Els boscos de ribera són llocs de gran diversitat que trenca a vegades amb la monotonia de la vegetació dels vessants. Localment s'hi poden censar més de 15 espècies d'arbres diferents en una porció de territori reduïda en comparació amb la superfície total de la conca versant. El vern, el pollancre i l'àlber, els salzes, els freixes, tant el de fulla petita com el comú, i el lledoner són les espècies més habituals, mentre que el til·ler, l'auró i el cirerer hi són molt poc freqüents.

Les traces dels aiguats

Territori humit, porta encara els estigmes dels aiguats (inundacions) que aquí van assolir el màxim de la seva violència: ho testimonien els alts pendents del massís del Canigó, profundament excavats per la torrencialitat, cap a la Comalada o la Parcigola, i també les grans esllavissades de terres, mai del tot cicatritzades des de l'octubre de 1940, a l'Avellanosa o a la Pullangarda, per sota de Prats de Molló. La reforestació aquí ha estat la més espectacular, sobretot en territori francès, després del 1940; dins del perímetre marcat per Restauració de Terrenys de Muntanya s'han replantat làrixs, avets i avets roigs. Les expropiacions forçades dels terrenys a reforestar per l'Estat després de 1940 han accelerat l'èxode rural i el territori s'ha buidat de la seva essència.

El pastoralisme

El pastoralisme és un dels components més importants del massís pirinenc. Els prats i les pastures, que tenen una extensió molt important especialment a la Vall de Camprodon i al municipi de Prats de Molló, reben a l'estiu els ramats de bestiar de les valls de l'entorn a través dels camins ramaders. Els pastors s'aixopluguen en els refugis mínims que constitueixen els « orris » així com a les jaces, lloc de reagrupament de bestiar i similar al refugi pastoral.

A les altes valls del Ter els ramats abundants, sobretot de bovins i d'ovins, són la principal riquesa dels masos. Avui en dia, els cavalls i les mules estan en decadència, mentre que el sector porcí experimenta un augment considerable fins a l'extrem que la indústria local del porc pot satisfer la demanda de la contrada i encara exportar una quantitat considerable fora de la vall.

L'agricultura

Sempre en alçada, l'agricultura ha estat basada en el cultiu de la patata i del sègol, l'únic cereal adaptat a l'alçada; complement del trèvol que, juntament amb l'herba, alimenta el bestiar.

Per contra, la geologia i la geografia de l'Alt i el Mitjà Vallespir no permeten el cultiu del sòl, ocupat en exclusiva pel sector de la ramaderia i pels forratges, els prats artificials (que donen el seu nom a Prats de Molló) i superfícies de pastura. El Baix Vallespir és la única zona fàcilment cultivable gràcies a les aportacions del Tec: argiles, al·luvions pesats i sorres lleugeres que drenen bé l'aigua. El riu és també l'origen d'una xarxa de canals de rec que permeten el cultiu en horts. La viticultura i l'arboricultura (pomers i albercocs) són les principals activitats agrícoles. Als voltants de Ceret, s'hi han instal·lat dos microsectors, entorn de la mimosa i la cirera.

Els usos de l'aigua

L'aigua corrent del Tec i del Ter és un recurs ja gestionat des de ben antic. En principi per al rec, documentat a l'Edat Mitjana, però també com a font d'energia per a activar els molins. A les vessants del Canigó el paisatge s'organitza, remarcablement, per una xarxa de canals de rec l'estructura dels quals es remonta a l'Edat Mitjana i que està estrictament reglamentada per drets i usatges. Aquest sistema ha estat enormement destruït per la crescuda d'aigua de 1940 i posteriorment reconstruït.

La muntanya està també farcida de nombroses fonts i déus, la majoria a la corona entorn del massís i aprop del curs dels torrents.

A més, aprofitant els salts d'aigua, la indústria elèctrica s'ha implantat a les altes valls i, en particular, a Molló, on des de 1900, el salt d'aigua d'un antic molí proporciona electricitat a la població. Les centrals elèctriques més importants en l'actualitat són la de Brutau, inaugurada al 1909 a Vilallonga de Ter, i la més moderna de Tegurà, del 1961.

Els pobles i l'hàbitat dispers

L'hàbitat conserva certa homogeneïtat. Amb l'excepció de les vil·les situades sobre el principal eix de comunicació, les cèl·lules urbanitzades de la muntanya no han conegut res més que febles extensions. D'aquesta manera han conservat una relativa harmonia, tant pel que respecta als materials i a les tècniques de construcció utilitzades com per la estructuració i l'organització de l'hàbitat. Tot això és degut a la constància dels mitjans de subsistència i a l'organització de la societat vilatana on no ha arribat l'important desenvolupament de les zones menys allunyades de la plana.

Excepte algunes vil·les de les ribes del Tec i del Ter, el territori es caracteritza per un hàbitat important i dispers de masos repartits pels vessants, algunes vegades reagrupats en llogarets, i petites vil·les desenvolupades entorn d'antics emplaçaments sovint fortificats i dominats per una abadia o per un castell.

En zona de pastures, l'ocupació humana temporal s'organitza al voltant de les pletes (els cortals), els tancats, les cabanes i els passos de traginers construïts amb pedra seca.

Les vil·les i pobles presenten diversos tipus d'implantació adaptada al relleu, la morfologia i les orientacions de les valls. S'instal·len a resguard del vent, evitant els llocs plans i els millors sòls i sovint al llarg dels rius principals als peus del massís.

L'edifici té, per altra banda, una relació molt estreta amb les activitats econòmiques i el desenvolupament urbà del segle XX varia molt segons l'economia de base de la vila: agricultura, activitats mineres o termalisme. El desenvolupament de la indústria textil relativament circumscrit a Sant Llorenç de Cerdans, i de manera més evolucionada entorn de Sant Joan de les Abadesses i Camprodon, amb la presència de diverses colònies tèxtils; de l'explotació minera a Arles i del termalisme als Banys, al Voló i a Prats de Molló, han contribuït a fer evolucionar l'hàbitat. Així l'arquitectura termal fa la seva aparició a partir del segle XIX, però a l'exterior dels antics centres urbans. De la mateixa manera i paral·lelament, el pirineisme va generar una remarcable arquitectura d'estiueig a la Vall de Camprodon.

Als anys 50, un nou tipus d'urbanització comença a aparèixer, importada del nord d'Europa, la parcel·lació. Aquestes subdivisions ocupen els terrenys plans a cada costat de rius i carreteres. Després apareixen les zones anomenades artesanals i comercials directament en contacte amb la carretera.

URL d'origen: <http://vallscatalanes.org/ca/el-territori/els-paisatges>

Enllaços:

[1] <http://vallscatalanes.org/ca/el-territori/els-paisatges>

[2] <http://vallscatalanes.org/sites/default/files/styles/big/public/Imagess/montagne005.jpg?itok=1mZGaYE1>